

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Петя Йорданова Караиванова,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,
член на научно жури, назначено със заповед № РД-38-9 от 08.01.2025 г. на
Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд за присъждане на образователната
и научна степен „доктор“

в област на висше образование: *1. Педагогически науки*

професионално направление: *1.2. Педагогика, докторска програма „Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание“*

*Факултет по науки за образованието и изкуствата
катедра „Предучилищна и медийна педагогика“*

Докторант: Ставрула-Елисавет Апостолос Каллиондзи

Тема: „Модел за ранно развитие на грамотността при деца билингви – гръцкият език като втори език в мултикултурната детска градина“

Научен ръководител: доц. д-р Лора Илиева Спиридонова

ДАНИИ ЗА ДИСЕРТАНТА

Ставрула-Елисавет Каллиондзи е възпитаник на Тракийския университет „Демокрит“, където завършва бакалавърска и магистърска степен по гръцка филология. Придобитите в периода 2013 – 2020 г. квалификации в Егейския университет в областта на специалното образование, обучителните трудности и поведенчески нарушения в съвременното училище и межкултурно образование предопределят научните ѝ интереси в сферата на ранното развитие на грамотността при деца билингви в условията на мултикултурната детска градина, в която гръцкият език се овладява като втори език.

Професионалната експертиза на докторантката свидетелства за устойчивост в развитието на умения и компетенции и доказва капацитет на експерт, който може убедително да защити своя научна теза.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА, ДИСЕРТАЦИЯТА, АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ

Ставрула-Елисавет Каллиондзи е записана в редовна докторантура с обучение на английски език срещу заплащане по професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание“ с ректорска заповед РД 20-460/16.02 от 2021 г. Обучаващата катедра е „Предучилищна и медийна педагогика“ към СУ „Св. Кл. Охридски“, а срокът на обучение е 3 години, считано от 01.03.2021 до 01.03. 2024 г. През този период тя своевременно и качествено е изпълнила всички задължения, включително учебните задължения, предвидени в индивидуалния план и всички други, които произтичат от докторантската програма. Отчислена е с право на

защита с ректорска заповед РД 20-801 от 08.04.2024 г. Дисертационният ѝ труд е обсъден в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ на Факултет по науки за образованието и изкуствата при СУ „Св. Кл. Охридски“ и е насрочен за официална защита на 28.03.2025 г.

През целия период на своето обучение докторантката своевременно и прецизно отчита изпълнението на своите задължения, произтичащи от ИУП. Положила е предвидените съобразно него изпити: „Докторантски минимум по специалността“, „Докторантски минимум по английски език“, „Лингвистични особености при усвояване на чужд език в детска възраст“, „Методика на обучението по чужд език“, „Интерпретация на научна литература“, „Интеркултурна комуникация“ и „Сравнително предучилищно образование“ (Удостоверение за положени изпити №18/22.10.2024 г.). От предоставената документация е видно, че не са допуснати нарушения при реализирането на дисертацията. Коректно са изпълнени формалните изисквания на действащите закони и правилници в РБ и СУ.

Актуалност на тематиката

Ставула-Елисавет Каллиондзи е избрала интересна, актуална и дисертационна тема. Тя кореспондира с очакванията и изискванията на професионалната общност за разработване и внедряване на научно обосновани модели за управление на езиковото многообразие в мултикултурна образователна среда във връзка с овладяване на гръцкия език като втори. Именно в това изследователско поле докторантката конкретизира своята тема за изследване, фокусирайки вниманието си върху разработване и апробиране на своя авторска моделна технология, фокусирана към конкретни целеви групи. Безспорен принос за дефинирането на тематичната рамка и разработването на изследователския дизайн има и научният ръководител – доц. д-р Лора Спиридонова. Адмираiram нейните усилия да подкрепи своя докторант и да го придружи в изследователските му търсения.

Познаване на проблема

Ставула-Елисавет Каллиондзи демонстрира задълбочено познаване на изследваната проблематика. За това свидетелства и обемът от проучени научни литературни източници и документи. На основата на отличното познаване на тяхното съдържание докторантката анализира и обобщава различни становища и позиции относно избраното проблемно изследователско поле, подчинявайки ги творчески на темата на своя дисертационен труд. Това ѝ дава възможност да очертае нерешени проблеми и слабости и да обоснове в теоретичен план своето намерение за разработване на авторски експериментален модел, ориентиран към управление на качеството на развитие на ранна грамотност при деца билингви, изучаващи гръцки език като втори в условията на мултикултурната детска градина.

Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставените цели. Тя осигурява и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Разработена е така, че да гарантира получаване на валид-

на, релевантна и представителна информация. Описана е подробно и коректно. Реализирана е прецизно и професионално компетентно. Теоретико-приложното изследване се реализира чрез използване на разнообразен инструментариум: теоретичен анализ, педагогически експеримент, наблюдение, анкетно проучване, математически и статистически методи за обработка и анализ на резултатите, графични методи за онагледяване.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 186 стр., от които 167 стр. са текст, а останалите страници са посветени на използваната литература – общо 194 източника, от които 16 интернет ресурси.

Трудът е структуриран в УВОД, СЕДЕМ ГЛАВИ, ИЗВОДИ И ЛИТЕРАТУРА. В съдържанието му са включени общо 1 схема, 16 таблици и 5 диаграми.

В *увода* докторантката аргументира избора на темата на своя дисертационен труд. Още тук прави опит да обоснове своята професионална и личностна ангажираност към изследваната проблематика и да мотивира насочеността на своя изследователски интерес, обвързвайки го с необходимостта от представяне на иновативен вариант за моделно менажиране на езиковото многообразие в предучилищна мултикултурна среда в контекста на овладяването на гръцки език като втори.

В *първа глава* Ставура-Елисавет Каллиондзи уточнява използвания понятийно-терминологичен апарат. Компетентно характеризира същността и спецификата на езика и ранното езиково обучение, на езиковите умения и билингвизма. Сполучливо извежда като значим изследователски акцент връзката на езика с културата и очертава водещите подходи при изследване на процесуалната феноменология на усвояването на втори език.

Фокус при конституиране на *втора глава* е разкриването на изследователски основания в теории и хипотези за изучаване на втори/чужд език, интерпретирани в контекстуалното поле на предучилищното детство. Тук удачно се поставя акцент и върху обосноваването на факториалната детерминираност на процеса на овладяване на втори език, обективизирана чрез извеждане и аргументиране на водещите факториални репери – индивидуални, лингвистични и социокултурни.

В *трета глава* докторантката характеризира индивидуалните различия в усвояването на втори език. Сполучливо акцентира върху груповата динамика, отношението на учителя, възрастовите особености, лингвистичното развитие и анализа на грешките като изследователски репери, значими в контекстуалното поле на избраната тематична проблемна област.

Съдържанието на *четвърта глава* презентира аналитична интерпретация на научна информация и данни относно специфични аспекти на билингвизма в Гърция. На тази основа докторантката извежда нерешени проблеми и противоречия, значими за нейната изследователска програма. Те са конкретизирани във връзка със структурните особености на гръцкия език и проекциите им при овладяването му като втори/чужд език, профила на емигрантите във връзка с преобладаващите емигрантски езици, дефицити и затруднения при преподаването на майчиния език, ангажираност на родителите, усилия и политики за препода-

ване на гръцки език на мигранти, езикова връзка между родители имигранти и деца, каузални връзки, значими за постижения и отпадане от училище, подготовка и отношение на учителите за и към образователна интеракция с деца билингви.

Изследователският акцент, поставен в *пета глава*, е ориентиран към анализ и обобщаване на данни за ранното езиково обучение и образователните програми за овладяване на гръцки език като втори език. Тук е постигнато прецизно представяне на програми и проекти, свързани с обучение в диаспората, на институции и форми на обучение. Във връзка с тях е анализиран и ученическият потенциал като отправна точка за разработване на образователно съдържание и технологии и тяхното систематизиране и диференциране в подходящи програми според целевите групи. Споделено е аргументирано виждане за проектите на интеркултурността и бикултуризма в учебните материали. Изведени са актуални проблеми на грамотността.

Методологическата рамка на изследването е конкретизирана в *шеста глава*. Изследователските усилия са рамкирани посредством уточнената цел, ориентирана към проучване на ефективността на авторски модел за развитие на ранна грамотност при деца билингви в детската градина по посока влиянието му върху система от езикови умения (разбиране и подготовка на умения за писане, слушане, ключови компетенции и лексикални умения, говорни умения и цялостна оценка на постиженията при овладяване на гръцки език). Изходното предположение, подложено на проверка, е обвързано с целта и е декомпозирано в по-конкретни взаимосвързани хипотези. Коректно са уточнени изследователският инструментариум, организацията на изследването, извадката (40 деца на 5 – 7-годишна възраст), оценъчните процедури. В тази част от дисертационния труд е представен моделът за „пробуждане на езика“. Той е прагматично ориентиран, тъй като се базира на ежедневната употреба на гръцкия език в съдържателни детски дейности при интегративните функции на играта. Разработен е в две части – „Процедура за езиково пробуждане“ и моделно съдържание, разчетено на единството на трите етапа на педагогическо взаимодействие (възприемане, изпробване, изразяване). Всяка част е прецизно обоснована и обвързана с изискванията на водещите принципи на интеркултурното образование. Всеки компонент на модела е експониран професионално компетентно съобразно моделната структура и нейните компоненти.

В *седма глава* докторантката представя анализ на резултатите от изследването. Получените количествени данни са изразени нагледно чрез подходящи графични методи. Специално внимание е отделено на качествените резултати и тяхното подходящо презентирание и аналитично интерпретиране.

Изводите са логично следствие от реализирането на изследователската програма и постигнатите резултативи.

Дисертационният труд е оригинално дело на автора. Той е придружен с декларация за оригиналност, попълнена съгласно изискванията на съответния Правилник на СУ. Съдържанието на дисертацията не нарушава авторските права и правата на интелектуалната собственост.

Езикът на дисертационния труд е академичен, стилът – подобаващ за този тип разработки, а структурата на текста е добре организирана.

Авторефератът е структуриран според изискванията, в обем от 51 страници и представя ясно съдържателните характеристики и структурните параметри за дисертационния труд.

Преценка на публикациите и личния принос на докторантката

Ставрула-Елисавет Каллиондзи представя 3 публикации по темата на своя дисертационен труд. Те са публикувани в сборници от научно-практическа конференция и списание на ФНОИ и доказват уменията на докторантката да популяризира резултатите от своите научни изследвания. В тях са отразени етапни резултати, свързани с работата по дисертационния проект.

Посоченото доказва, че докторантката е спазила минималните наукометрични изисквания за брой публикации и участия в научни форуми.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

Основните постижения в дисертационния труд и приносните моменти в него могат да се систематизират по следния начин:

А. Научно-теоретичен аспект:

1. Положително приемам реализирания научен и аналитико-сравнителен анализ на концепции, подходи и теории в класически и съвременни публикации, въз основа на който се привеждат убедителни аргументи в подкрепа на тезата за фундаменталното теоретично значение на проблема за овладяване на гръцкия език като втори чужд език в условията на мултикултурната детска градина.

2. Оценявам положително изведените съвременни представи и дефиниции на основните понятия в дисертационния труд, като адмиравам обогатяването и конкретизирането им в контекста на авторската теза.

3. Откроявам приносния характер на дискурсивното анализиране на съществуващото научно знание в областта на филологията, педагогиката и психологията въз основа на което се извеждат методологически основания за конструиране на авторски модел за ранно развитие на грамотността при деца билингви, за които гръцкият език е втори език.

Б. Експериментално-изследователски аспект:

1. Потвърждавам положително експериментално апробирания модел за езиково пробуждане като инструмент за ранно развитие на грамотността при деца билингви в условията на мултикултурната детската градина и намирам за негово предимство статистически доказаното му значение за оптимизиране на обучението на целеви групи с различен културен произход.

2. Положително приемам систематизирания инструментариум за оценка на детските постижения в дейности за разбиране и подготовка за писане, в дейности за слушане и в дейности за ключови компетенции и лексика. Той е лесноприложим и с достатъчна надежност.

3. Намирам за приносен момент разработения въпросник за оценка на експерименталния модел. Определям го като валиден и надежден инструмент за мониторинг и вземане на оптимални образователно-приложни решения за ус-

тойчиво качество на ранното развитие на грамотността в контекста на овладяването на гръцкия език като втори в мултикултурна среда.

В. Практико-приложен аспект:

1. Оценявам положително защитения в приложен план и статистически доказан пример за добра образователно-приложна практика, насочена към постигане на култура на качеството на обучението в целеви групи с различен културен произход и адмиравам нейното апробиране в реална образователна среда с деца билингви.

2. Положително приемам обогатяването на методическия инструментариум с игри и техники, съобразени с виждането за учене чрез действие и преживяване, чиято ефективност се обективира в статистически защитените им ефекти.

Потвърждавам, че приносите съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от докторантката.

Бележки, препоръки и въпроси

Препоръчвам на Ставрула-Елисавет Каллиондзи да популяризира резултатите от своите изследвания и в родината си, за да подкрепи усилията на учителите и експертите, които са ангажирани с ранното развитие на грамотността при деца билингви, които овладяват гръцкия език като втори.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторант **Ставрула-Елисавет Каллиондзи притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание) като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаемите членове на Научното жури своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на **Ставрула-Елисавет Каллиондзи** в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика – Интеркултурно възпитание).

10.02.2025 г.
гр. Велико Търново

Изготвил рецензията:
(проф. д-р Петя Караиванова)